

Hvad betyder mobilitetshandicap for akademikernes beskæftigelse?

Handicap reducerer chancen for, at en person er i beskæftigelse, mens en akademisk uddannelse øger den. For mennesker med mobilitetshandicap viser det sig imidlertid, at en akademisk uddannelse sænker jobchancen. En forklaring ligger ikke lige for.

■ Steen Bengtsson

Mag.scient.soc

SFI – Det internationale forskningscenter for velfærd

Et handicap kan gøre det vanskeligt at bestride et job. Stilladsarbejderen, der falder ned og brækker ryggen og derefter kun kan bevæge sig rundt i kørestol, kommer nok ikke op på så mange stilladser mere. Der er også mange andre job hvor de fysiske krav i arbejdet sætter grænser, så de der rammes af ulykker eller sygdom må se sig om efter noget andet.

Men når det drejer sig om akademisk arbejde, er det vel ingen hindring at man skal bruge et par krykker for at bevæge sig? Så længe man bare kan tænke, bruge en pc, tage en bog ned fra reolen og endda bevæge sig rundt til møder om det så er op ad trapper, behøver man ikke engang særlig støtte for at klare jobbet, skulle man tro.

Virkeligheden er imidlertid en helt anden. Et mobilitetshandicap er en chokerende stor barriere, og denne barriere er ikke blot den samme for personen med en akademisk eksamen som den er for arbejderen og funktionæren, den er også markant højere! En forklaring kan jeg ikke finde, selv om jeg har ledt mellem de forhold, der er mulighed for at teste.

Undersøgelser af vilkårene for mennesker med handicap

Vi har en del undersøgelser om handicap og beskæftigelse her i landet. Den første repræsentative undersøgelse af fysisk handicappede i Danmark blev foretaget af Socialforskningsinstituttet (nu SFI) i 1961-62 (Rold Andersen 1964). Dengang var man overraskede ved at erfare at så mange mennesker med fysisk handicap trods alt var i arbejde. Hovedresultatet af undersøgelsen var, at mennesker med handicap godt kan arbejde, hvis de bare har tilstrækkeligt med selvtillid. Senere har SFI foretaget repræsentative undersøgelser, der belyser betydningen af handicap bredt, i 1995 (Bengtsson 1997) og 2006 (Larsen et al 2008, Bengtsson 2008).

I denne artikel skal vi belyse problemstillingen, hvad mobilitetshandicap betyder for akademikeres beskæftigelse, på grundlag af handicapundersøgelsen 2006. Det er en repræsentativ undersøgelse hvor mere end 11.000 tilfældigt udvalgte personer mellem 16 og 64 år i Danmark er blevet kontaktet. Handicap er belyst ved syv dimensioner af funktionsnedsættelse, tre der angår mobilitet, to der angår sanser, og to der angår psykisk handicap. De stillede spørgsmål giver mulighed for at udregne tre tal der udtrykker graden af mobilitetshandicap, sansehandicap og psykisk handicap.

De tre former for handicap – eller funktionsnedsættelse med et mere præcist ord – er målt ved hjælp af et stort antal spørgsmål, hvor der spørges om man kan forskellige ting. Pointene er fastlagt i en britisk undersøgelse, hvor mere end 100 personer med kendskab til handicap er blevet bedt om at vurdere, hvor stort et handicap den enkelte funktionsnedsættelse er i samfundet i dag. I boxen vises de point, der gives for funktionsnedsættelse der angår ben. Der er tilsvarende skalaer for arme, hænder, syn, hørelse, adfærd og intellekt. På den baggrund er der en vis mening i at sammenligne størrelsen af de forskellige handicap.

Idet undersøgelsesmateriale omfatter over 9000 svar, hvoraf mere end 2000 oplyser at de har et handicap, og mere end 900 er akademikere, ville godt 200 handicappede være akademikere, hvis handicappede havde lige chancer for uddannelse og uddannede havde samme risiko for at få et handicap som andre. Men begge forhold er skæve, og der er

Har du problemer med at gå og at holde balancen, når du ikke bruger hjælpemidler?

sæt ring om tal så du svarer ja til alle spørgsmål i blokken over tallet, og nej til alle spørgsmål under tallet

23 Kan du gå
19 Kan du gå mere end få skridt uden at standse eller få stærkt ubehag
19 Kan du gå op og ned af ét trin på en trappe
15 Er du faldet mindre end 12 gange det sidste år?
14 Sker det du kan gå uden støtte og alligevel holde balancen?
13 Kan du gå op og ned ad en trappe med 12 trin, hvis der er gelænder, og du kan hvile undervejs?
11 Kan du gå 50 m uden at standse op eller føle stærkt ubehag?
9 Kan du bøje dig ned og røre knæene og så rette dig op igen?
8 Kan du bøje dig ned og samle noget op fra gulvet og så rette dig op igen?
6 Har du kun sjældent brug for et støttepunkt for at holde balancen?
6 Kan du gå 200 m uden at standse op eller føle stærkt ubehag?
6 Kan du med gelænder gå 12 trappetrin uden at standse op?
6 Er du faldet mindre end 3 gange det sidste år?
4 Kan du bøje dig ned og røre noget på gulvet og så rette dig op igen?
3 Kan du gå mere end et trin ad gangen, når du går op af en trappe?
1 Kan du gå 350 m uden at standse eller føle stærkt ubehag?
0

kun 152 akademikere med handicap i datamaterialet. I sig selv er dette tal ikke stort, men når det analyseres sammen med det meget større materiale fra den repræsentative undersøgelse, kan der alligevel komme interessante resultater frem om hvad handicap betyder, også for akademikere.

I det følgende beskrives sandsynligheden for beskæftigelse ved hjælp af logistisk regression. Det er en statistisk model, hvor logit til sandsynligheden udtrykkes som en sum af påvirkninger. Ved logit forstår man sandsynligheden divideret med en minus sandsynligheden. Denne størrelse benyttes fordi der er matematiske grunde til at formode, at sammenhængen så kan udtrykkes ved at lægge de enkelte elementer sammen.

Modellen ser altså således ud:

$$\text{logit}(y) = b_0 + b_1 \cdot x_1 + b_2 \cdot x_2 + b_3 \cdot x_3 + \dots + b_n \cdot x_n + e$$

$$\text{hvor logit}(y) = \ln(y/(1-y))$$

Her repræsenterer b_1, b_2 osv. virkninger af variable x_1 (som fx kan være køn), x_2 (som kan være alder), osv. For alder kan man også tage anden potens, tredje potens osv. med i forklaringen. Dermed opnår man, at en hvilken som helst funktion af alder kan komme frem som resultat. Man kan også tage potenser med for graden af mobilitetshandicap, sansehandicap og psykisk handicap. Det sidste led, e , betegner afvigelsen. Modellen regner b 'erne ud, så e får gennemsnit 0 og de enkelte værdier af e er så tæt på 0 som muligt.

Model 1 viser resultatet af en logistisk regression, hvor beskæftigelse er søgt forklaret med køn, alder og samlivsforhold, samt mobilitetshandicap, sansehandicap og psykisk handicap.

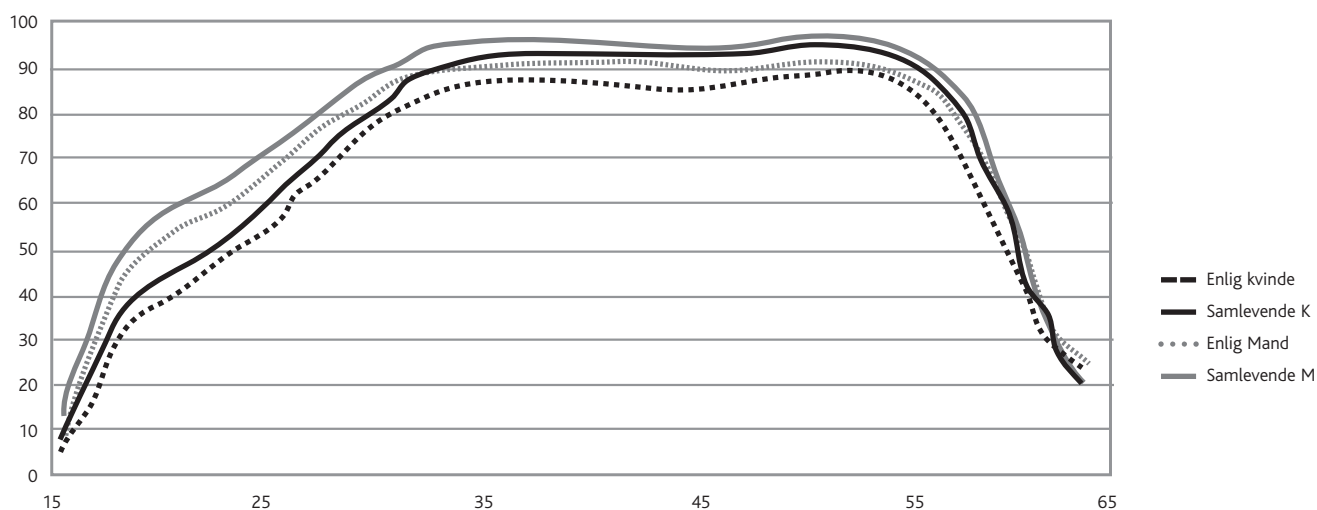
I tabellen viser søjlen b værdierne $b_1, b_2, b_3, \dots, b_n$ og nederst b_0 fra modellen. Størrelsen b er faktorens merbidrag når x bliver 1 større hvis dette skal lægges til logit, mens sidste søjle, $\exp(b)$, viser dette hvis det skal ganges på odds. SE søjlen viser usikkerheden på bestemmelsen af b 'erne, Wald med tilhørende df er en teststørrelse, jo større den er, des

Model 1. Sammenhængen mellem handicap og beskæftigelse. Logistisk regression.

	b	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(b)
Alder	-,002	,016	,011	1	,918	,998
Alder ²	,009	,002	17,745	1	,000	1,009
Alder ³	,000	,000	5,149	1	,023	1,000
Alder ⁴	,000	,000	51,088	1	,000	1,000
Alder ⁵	,000	,000	46,870	1	,000	1,000
Alder ⁶	,000	,000	39,168	1	,000	1,000
Alder ⁷	,000	,000	51,760	1	,000	1,000
Mand	,294	,107	7,493	1	,006	1,342
Samliv	,690	,137	25,307	1	,000	1,994
Mand + samlevende	,544	,131	17,138	1	,000	1,723
Køn * alder	-,012	,004	8,335	1	,004	,988
Samliv * alder	,013	,012	1,263	1	,261	1,013
Samliv * alder ²	-,002	,001	10,366	1	,001	,998
Samliv * alder ³	,000	,000	3,761	1	,052	1,000
Mobilitetshandicap	-,162	,055	8,872	1	,003	,850
Mobilitetshandicap ²	,009	,005	2,885	1	,089	1,009
Mobilitetshandicap ³	,000	,000	3,224	1	,073	1,000
Sansehandicap	-,213	,100	4,515	1	,034	,809
Sansehandicap ²	,031	,013	5,762	1	,016	1,031
Sansehandicap ³	-,001	,000	6,880	1	,009	,999
Psykisk handicap	-,319	,054	35,478	1	,000	,727
Psykisk handicap ²	,021	,008	7,848	1	,005	1,022
Psykisk handicap ³	-,001	,000	4,923	1	,027	,999
Synligt handicap	-1,290	,166	60,666	1	,000	,275
Konstant	1,668	,134	155,652	1	,000	5,302

(*) Nagelkerke R² = 0,445, Hosmer-Lemeshow test = 0,157

Figur 1: Beskæftigelseschancer efter køn, samlivssituationer og alder

mere sikkert er det, at det tilhørende b er forskelligt fra 0, og der altså er en sammenhæng. Den samme viden får man fra næste søjle, betegnet Sig. eller p . Det angiver sandsynligheden for at få et resultat der peger på sammenhæng, hvis der i virkeligheden ikke er nogen. Jo mindre p , des mere sikkert resultat.

Under tabellen er anført R^2 , som er et udtryk for den del af variationen i undersøgelsens data, som modellen forklarer. Hosmer-Lemeshow teststørrelsen viser, om modellens forudsigelser adskiller sig fra data. Hvis den er under 0,05, er der en signifikant afvigelse, hvilket tyder på, at der er vigtige faktorer som ikke er kommet med i modellen. Hvis den er større, forudsiger modellen godt.

Den enkeltes ønske om og mulighed for beskæftigelse er bestemt af mange forhold. Modellen viser, at en persons livssituation, det vil sige

alder, køn og samlivsforhold er meget afgørende for om personen er i beskæftigelse. Køn, alder og samlivsforhold virker sammen på en ret kompleks måde, der illustreres af figur 1.

I de unge år søger en del mennesker uddannelse, fra omkring 30 år og frem til sidst i 50'erne er de fleste i arbejde, og derefter aftager tallet efterhånden som stadig flere trækker sig tilbage. Samlevende mænd er hele vejen igennem mere i beskæftigelse end de andre tre grupper.

Betydningen af handicap

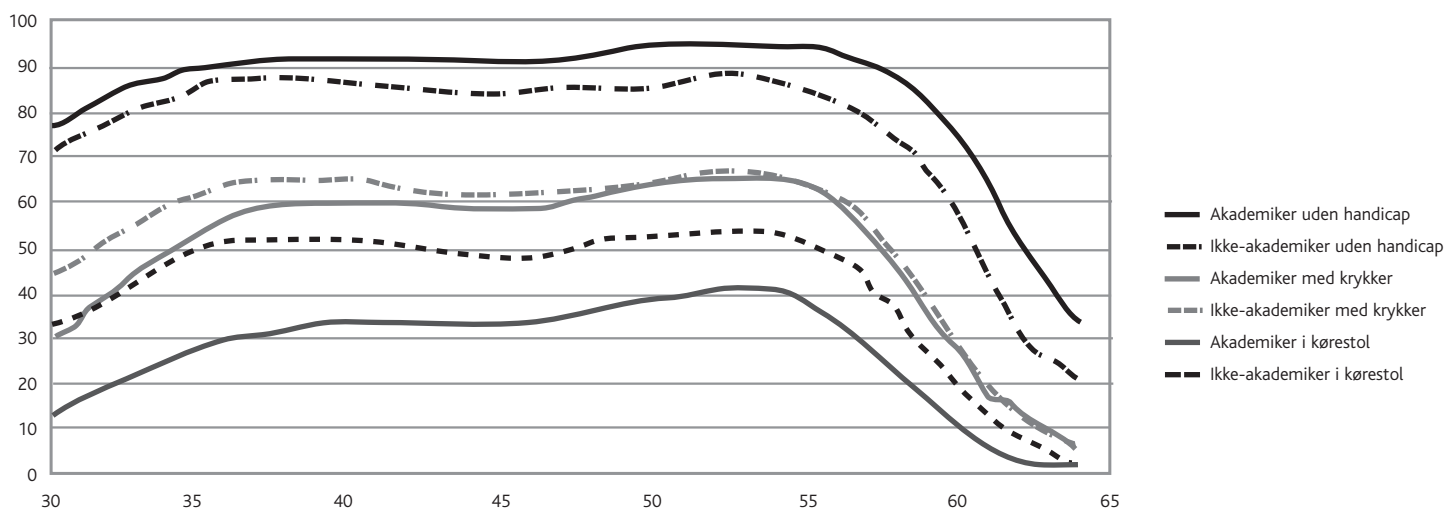
Handicap betyder meget for den enkeltes beskæftigelseschancer. Det gælder såvel mobilitetshandicap, som sansehandicap og psykisk handicap. Med højere grad af mobilitetshandicap bliver mulighederne for beskæftigelse mindre. Virkningen er ikke helt lineær, en lille grad af funktionsnedsættelse betyder relativt mere end en stor. Det viser den

Model 2 og 3: Sammenhængen mellem langvarig videregående uddannelse, mobilitetshandicap, alder og beskæftigelse. Logistisk regression.

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(b)
Køn, alder, samliv	...	...	...	...	...	...
Mobilitetshandicap	-,070	,007	108,672	1	,000	,932
Sansehandicap	-,035	,012	8,332	1	,004	,966
Psykisk handicap	-,147	,012	143,411	1	,000	,864
Synligt handicap	-1,280	,165	60,087	1	,000	,278
Fysisk handicap + mand	-,026	,011	5,770	1	,016	,974
Akademiker	,814	,239	11,552	1	,001	2,256
Akademiker * mobilitetshandicap	-,063	,030	4,536	1	,033	,939
Akademiker * alder	,017	,008	4,370	1	,037	1,017
Akademiker * alder ²	-,001	,001	1,617	1	,204	,999
Konstant	1,574	,134	137,277	1	,000	4,828

(*) Nagelkerke $R^2 = 0,446$, Hosmer-Lemeshow test = 0,055

Figur 2: Beskæftigelseschancer ved mobilitetshandicap efter alder, samlevende kvinde

funktion, der dannes af de tre potenser af mobilitetshandicap i model 1, og noget tilsvarende gælder for sansehandicap og psykisk handicap.

Det er ikke blot graden af mobilitetshandicap, sansehandicap og psykisk handicap, der forringer mulighederne for beskæftigelse. Handicappets synlighed gør i sig selv en meget stor forskel. Det betyder, at selv et lille handicap, som er synligt, kan blive en stor barriere for personen.

Ved siden af livssituation og handicap, betyder uddannelse også meget. Det ses i model 2. Her og i de følgende modeller er de første mange rækker, som giver den komplicerede sammenhæng med alder, køn og samlivsforhold udeladt – de ser nogenlunde ud som i model 1. Da interessen her samler sig om akademikernes forhold, nøjes jeg med at dele op i akademikere og andre. Akademikere – dvs. personer med en lang videregående uddannelse – har betydelig større chance for at være i beskæftigelse end andre.

Modellen viser, at et mobilitetshandicap forringer akademikerens chancer. Hvad værre er, et mobilitetshandicap forringer ikke blot akademikerens chancer lige så meget som det sker for andre grupper, nej det forringer dem mere! Den linje i modellen, der viser dette, er markeret med fed kursiv skrift. Forskellen er signifikant på 5 % niveauet.

Sansehandicap og psykisk handicap forringer ligeledes chancerne for beskæftigelse, men der er ikke noget tilsvarende samspil mellem disse former for handicap og det at være akademiker.

For at illustrere, hvor meget forskellige mobilitetshandicap kan betyde for beskæftigelseschancerne, har jeg taget to eksempler. Den øverste kurve på figur 2 repræsenterer en akademiker som ikke har noget handicap, den næste kurve er en person der kan bevæge sig rundt overalt, om end med stokke, og som kan tage en jakke på uden hjælp, og den nederste kurve er en kørestolsbruger som ikke har problemer med at bruge arme og hænder.

Alle tre er samlevende kvinder, men de øvrige grupper giver tilsvarende resultater. Efter den skala, vi benytter, vurderes et mobilitetshandicap der består i at man kan bevæge sig omkring overalt ved hjælp af stokke, men ikke kan gå så meget som 50 meter uden at standse op, og kan tage en jakke på, til 15 point, mens et handicap der betyder at man slet ikke kan gå, vurderes til 23.

For personen uden handicap er det en fordel at have en akademisk eksamen. For mennesker med mobilitetshandicap forestiller mange sig sikkert, at det ville være en rigtig god ide med en højere eksamen, for der er mange boglige jobs der ikke kræver den store fysiske udfoldelse. Men det forholder sig lige omvendt, hvis situationen skal bedømmes på baggrund af handicapundersøgelsen. Personen med krykker og personen i kørestol har større chance for at få en beskæftigelse som ikke-akademiker, end de samme personer har som akademikere!

Hvem er det præcis der har de ringere chancer: er det akademikerens der bliver handicappet, eller er det den handicappede der tager en akademisk uddannelse? Det kan en undersøgelse på ét tidspunkt ikke svare på. Men hvis vi tager den gruppe ud, der har fået deres handicap før de blev 30 år, bliver interaktionsleddet i model 1 kun beskåret med 1/3 – fra -0,062 til -0,049, mens p nu er på 16 %. Det tyder i retning af, at akademikerens der bliver mobilitetshandicappet i hvert fald har et problem, der er større end ikke-akademikerens ville have i samme situation.

Hvad er det ved mobilitetshandicap der gør, at specielt akademikerens chancer bliver forringet? For at svare på det spørgsmål har jeg lagt al politisk korrekthed til side og tænkt på: hvad kan man associere med mobilitetshandicap? Der er mange muligheder. Personen med mobilitetshandicap kan blive opfattet som svag, uskøn, uimponerende eller på anden måde noget, samfundet definerer som andenklassens. For at se om der er tale om nogle af disse ting, ser jeg på hvad følgende egenskaber betyder for beskæftigelse, specielt for akademikere: høj alder, høj

vægt, lav højde, kvindeligt køn. Det sidste inspireret af Simone de Beauvoirs begreb "det andet køn". Lad os starte med alder.

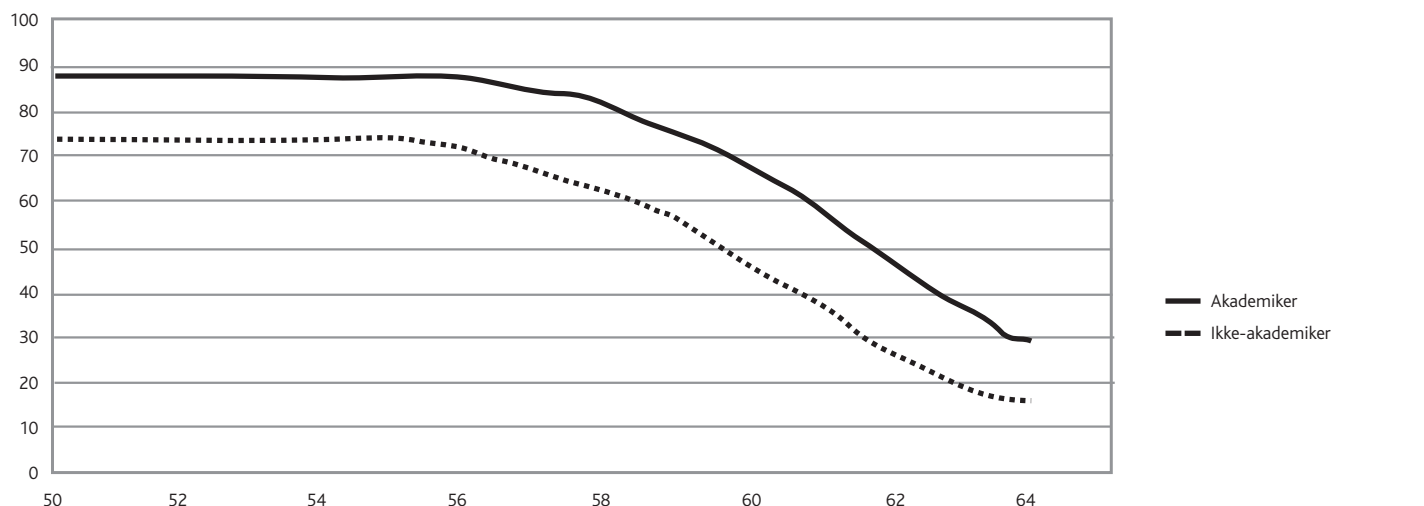
Betydningen af at have en høj alder

Både figur 1 og 2 viser, at chancen for beskæftigelse fra omkring 55 års alderen begynder at aftage. Det skal bemærkes, at mobilitetshandicap ved disse analyser er holdt konstant. Da flere og flere får handicap med stigende alder, er det resulterende fald i beskæftigelsen større end figurerne giver udtryk for. Det skal bemærkes, at en stor del af den aldersbetingede tilbagetrækning givetvis er helt frivillig. Akademikere har længe haft gode pensionsordninger og har derfor bedre end mange andre grupper mulighed for at høre op med arbejdet og opretholde den hidtidige levestandard. Man kan derfor formode, at fortsat arbejde er noget akademikeren tager ud fra et ønske.

Model 3 som belyser, om akademikeren der bliver ældre har større chance for beskæftigelse end den, som ikke er akademiker, er den samme som model 2. Der er et interaktionsled akademiker-alder i regressionen, som gør fordelene ved uddannelse større for hvert år personen bliver ældre. Tager man også leddet akademiker-alder i anden potens – som dog er et stykke fra at være signifikant – med, får man imidlertid at fordelene bliver mindre fra midt i halvtredserne.

På figur 3 er vist beskæftigelseschancer fra 50 til 64 år, ud fra model 2. Eksemplet er en enlig kvinde, for de øvrige grupper ville en figur se ganske tilsvarende ud. Man ser at der i enhver alder er fordel ved at have en akademisk uddannelse.

Figur 3: Beskæftigelseschancer efter alder (enlig kvinde)

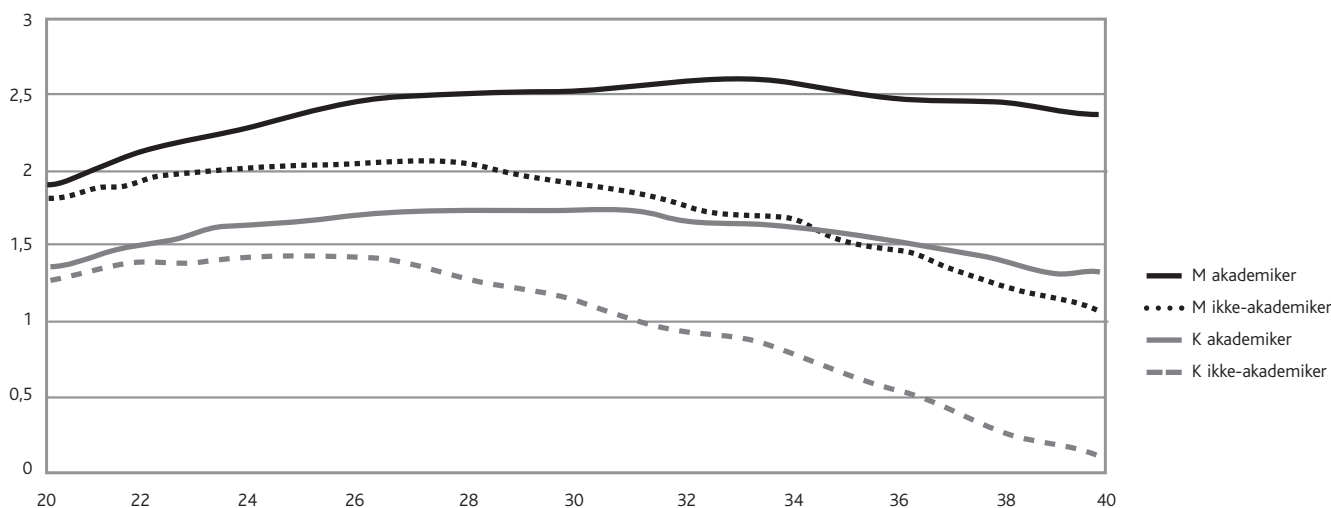

Model 4. Sammenhængen mellem bmi og beskæftigelse. Logistisk regression.

	b	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(b)
Køn, alder, samliv	...	...	...	...	...	...
Mobilitetshandicap	-,081	,006	189,321	1	,000	,922
Synligt	-1,651	,163	103,139	1	,000	,192
bmi mænd	,760	,215	12,487	1	,000	2,138
bmi mænd ²	-,022	,007	9,377	1	,002	,978
bmi mænd ³	,000	,000	6,410	1	,011	1,000
bmi kvinder	,801	,229	12,249	1	,000	2,228
bmi kvinder ²	-,025	,008	9,307	1	,002	,976
bmi kvinder ³	,000	,000	5,662	1	,017	1,000
Akademiker * bmi	,025	,005	25,095	1	,000	1,025
Konstant	-6,624	2,115	9,814	1	,002	,001

(*) Nagelkerke R2 = 0,435, Hosmer-Lemeshow test = 0,069

Figur 4: Bidrag til odds for beskæftigelse efter bmi

Der er ingen tvivl om, at i alderen mellem 56 og 64, hvor en enlig kvinde uden akademisk eksamen har beskæftigelseschance synkende fra 70 til 15 %, er den enlige akademiske kvinde langt bedre stillet med en beskæftigelseschance som synker fra 85 til 30 %. Og for de øvrige grupper bestemt ved køn og samliv finder man en tilsvarende udvikling, blot med lidt andre procenter på.

Betydningen af at have en høj vægt

Lad os så se på, hvordan en persons vægt påvirker chancerne for beskæftigelse. Vægten betragtes i forhold til højden, og repræsenteres af $bmi = vægt/højde/højde$. Det er velkendt, at svær overvægt betyder mindre chance for beskæftigelse. Vægtens betydning for beskæftigelse er dog forskellig for mænd og kvinder, og derfor er bmi for mænd og bmi for kvinder med i model 4 hver for sig.

Både for mænd og kvinder er der en klar sammenhæng mellem tre potenser af bmi og chancerne for beskæftigelse. Der er endvidere et interaktionsled akademiker-bmi som betyder, at fordelene ved at være akademiker vokser med voksende vægt. Figur 4 viser sammenhængen mellem bmi og de odds, som vægten lægger til den chance man i kraft af ens øvrige forhold har. Bemærk at den anbefalede bmi er mellem 20 og 25, mens den gennemsnitlige bmi er lidt over 25.

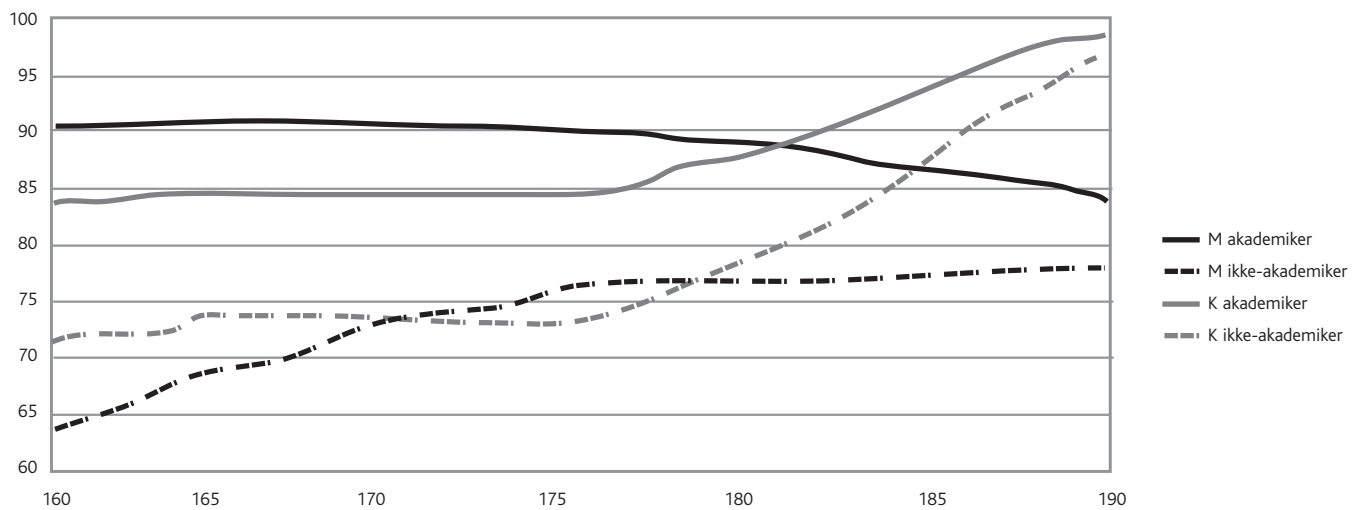
Man ser, at for mænd er beskæftigelseschancen voksende med bmi indtil 27-28, og derefter svagt faldende. For akademikermænd betyder interaktionsleddet, at overvægt næsten ikke har nogen betydning for beskæftigelseschancen. For kvinder er chancen for beskæftigelse stærkt faldende, når man kommer lidt over den anbefalede bmi. Det gælder også akademiskvinder.

Model 5. Sammenhængen mellem højde og beskæftigelse. Logistisk regression.

	b	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(b)
Køn, alder, samliv	...	...	...	...	...	...
cm kvinder	,093	,029	10,506	1	,001	1,097
cm kvinder ²	,009	,003	7,548	1	,006	1,009
cm kvinder ³	,000	,000	6,884	1	,009	1,000
cm kvinder ⁴	,000	,000	5,242	1	,022	1,000
cm mænd	,010	,009	1,150	1	,284	1,010
cm mænd ²	-,001	,001	1,325	1	,250	,999
cm mænd ³	,000	,000	,948	1	,330	1,000
cm mænd ⁴	,000	,000	1,445	1	,229	1,000
Akademiker	,701	,117	36,192	1	,000	2,016
Akademiker * cm mænd	-,044	,022	3,972	1	,046	,957
Konstant	1,280	,119	115,996	1	,000	3,597

(*) Nagelkerke R² = 0,382, Hosmer-Lemeshow test = 0,992

Figur 5: Beskæftigelseschancer efter højde (enlige, 45 år)

Men både for mænd og kvinder er det klart, at en akademisk eksamen i de fleste tilfælde fuldt ud vil opveje den ulempe, en "for stor" bmi vil være for dem, beskæftigelsesmæssigt set. Undtagelsen er kvinder med bmi over 36. De vil ganske vist vinde meget ved en akademisk uddannelse, men ikke helt så meget som de har mistet ved ikke at have en bmi på 23.

Betydningen af at være lille af vækst

Beskæftigelse afhænger også af personens højde. Det er – beskæftigelsesmæssigt set – et handicap at være lille. Model 5 viser, hvad en akademisk eksamen gør ved det forhold.

Når man tager hensyn til personens højde, er der ikke nogen klar forskel på beskæftigelseschancer for mænd og kvinder. Men sammenhængen mellem højde og beskæftigelseschancer er meget forskellig for mænd og kvinder. For kvinder er den kompliceret. Der skal fire potenser af højde med for at beskrive den. Det er fordi der ikke er nogen sammenhæng under 175 cm, men samtidig en ganske kraftig sammenhæng mellem kvindens højde og chance for beskæftigelse når hun er over 180 cm høj.

For mænd er sammenhængen tæt på at være lineær, første potens ville være signifikant hvis den var alene, men her er medtaget fire potenser for at beskrive sammenhængen lige så præcist for mænd som for kvinder. Der kommer antydningvis et billede for ikke-akademiker mænd som er lidt omvendt af billedet for kvinder: voksende beskæftigelsechance op til 180 cm, konstant fra 180 og op.

Der er også et interaktionsled mellem akademiker og mænds højde som betyder, at mænd der ikke er så høje har mere ud af en akademisk eksamen. De små akademikermænd har endda ifølge modellen en chance for beskæftigelse, der er højere end selv de største akademikermænds. Akademikerstanden rummer åbenbart nogle napoleonner!

Højere uddannelse kan altså kompensere for lavere højde. Det fremgår tydeligt af figur 5, som er beregnet for enlige på 45 år men som ville se ligesådan ud for samlevende og for andre aldre, at de små personer, som på grund af deres lille højde er mindre gunstigt stillet på jobmarkedet, får dette fuldt ud kompenseret ved at have en akademisk eksamen.

Model 6. Sammenhængen mellem køn og beskæftigelse. Logistisk regression.

	b	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(b)
Køn, alder, samliv	...	...	...	...	...	...
Kvinde	-,349	,102	11,665	1	,001	,705
Akademiker	,960	,362	7,035	1	,008	2,613
Akademiker + kvinde	-,179	,226	,631	1	,427	,836
Konstant	1,635	,191	73,642	1	,000	5,129

(*) Nagelkerke R2 = 0,376, Hosmer-Lemeshow test = 0,989

Model 7. Sammenhængen mellem det at have videregående uddannelse og det at udføre frivilligt arbejde, kontrolleret for køn, alder og samliv. Logistisk regression.

	b	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(b)
Køn, alder, samliv	...	...	...	...	...	...
Mobilitetshandicap	,004	,006	,449	1	,503	1,004
Synligt handicap	-,379	,152	6,166	1	,013	,685
Akademiker	,528	,124	18,167	1	,000	1,696
Akademiker * mobilitetshandicap	,009	,026	,112	1	,738	1,009
Konstant	-1,129	,153	54,395	1	,000	,323

(*) Nagelkerke R2 = 0,041, Hosmer-Lemeshow test = 0,532

Betydningen af at være af hunkøn

Simone de Beauvoir sagde: jorden er ikke flad, og kvinden er ikke underlegen. Alligevel har hun ikke helt de samme beskæftigelseschancer. Det fremgår af model 6, som også viser, hvad en videregående uddannelse betyder i den sammenhæng.

Her behøver vi ikke nogen figur for at se resultatet, for det er ganske enkelt. Som akademiker får man et bidrag til odds for beskæftigelse på 2,613, som kvinde et på 0,705. Tilsammen giver disse et odds på $2,613 \cdot 0,705 = 1,84$. Men der er også et interaktionsled, som ganske vist overhovedet ikke er signifikant. Tager man det med, skal man gange det sidste tal med 0,836. Det betyder, at man når frem til 1,54. I alle tilfælde ender vi over 1, hvilket betyder, at en akademisk eksamen giver større fordel, end kvindekønnet giver ulempe.

Vi så til indledning at en akademisk eksamen ikke kan overvinde et mobilitetshandicap, men tværtimod gør chancerne for beskæftigelse endnu mindre. Så har vi set, at sådan er det ikke med andre "handicap". En akademisk eksamen kan overvinde "handicap" der består i at man er svag, uskøn, uimponerende, eller andenrangs, repræsenteret ved henholdsvis høj alder, høj vægt, lav højde, kvindeligt køn. Disse "handicaps" kan i langt de fleste tilfælde kompenseres med en akademisk eksamen.

Vi tog disse andre "handicaps" op for at se, om der i et af tilfældene var en parallel, således at det kunne danne grundlag for en formodning om, hvad det præcis er ved mobilitetshandicap, som giver den omtalte virkning: at det ikke alene forringer beskæftigelseschancen for alle, men modsat hvad man skulle forvente ud fra sund fornuft, forringer beskæftigelseschancen mere for akademikere end for andre grupper. Vi har imidlertid ikke fundet nogen parallel, så vi er stadig lige langt fra en forklaring. Lad os da forsøge i en helt anden retning.

Er forklaringen passivitet?

Man kunne også forestille sig, at der var noget om det gamle resultat fra 1962-undersøgelsen, at selvtilid er forudsætningen for at mennesker med handicap kan få beskæftigelse, og at der var noget specielt ved mobilitetshandicap, som beskar personens selvtilid og gjorde den ramte mindre aktiv og mindre opsøgende, og dermed gjorde det vanskeligere at få en beskæftigelse. Det ville passe fint med, at der var sær-

lig store vanskeligheder for akademikere, for på dette felt spiller aktivitet og netværkning formentlig en større rolle end på de fleste andre felter.

Handicapundersøgelsen 2006 giver muligheder for at undersøge, om forklaringen på de helt specielt lave beskæftigelseschancer for mennesker med mobilitetshandicap og akademisk eksamen skal søges i denne retning. Der er nemlig spurgt om andre aktiviteter, og der er spurgt om en række forhold, som på forskellig måde kan siges at være forudsætning for aktivitet samt faglig og personlig udvikling.

To ting, der er spurgt om, er om man udfører frivilligt arbejde og hvor meget man er aktiv i foreningslivet. Mange forestiller sig måske, at de der engagerer sig i frivilligt arbejde, er mennesker som har god tid og så fx fylder den ud ved at stå i en Kirkens Korshær butik og sludre lidt med de andre der står der og de folk der kommer med deres brugte tøj. Vi ved imidlertid fra andre undersøgelser, at dette billede slet ikke passer. Folk i frivilligt arbejde er overvejende dem der har mindst tid til det, fordi de er engageret i alt muligt andet i forvejen, samt har job og børn. Og noget tilsvarende gælder foreningsaktivitet.

Engagement i frivilligt arbejde og aktivitet i foreningslivet kan altså godt bruges som en slags indikatorer for, hvor aktiv man i det hele taget er. Derfor har jeg også set på, hvordan frivilligt arbejde hænger sammen med mobilitetshandicap, og hvilke forskelle der er på den sammenhæng når man ser på folk med akademisk eksamen og når man ser på andre.

Model 7 viser sammenhængen mellem det at have videregående uddannelse og det at udføre frivilligt arbejde, kontrolleret for køn, alder og samliv. Modellen forklarer kun 4 % af variationen, så det er ikke meget! Man ser dog at akademisk uddannelse betyder, at man er meget mere tilbøjelig til at udføre frivilligt arbejde. Et synligt handicap reducerer chancen for frivilligt arbejde ret meget, men et mobilitetshandicap betyder ikke noget, og der er heller ikke noget samspil mellem det at være akademiker og have mobilitetshandicap. De ikke signifikante led, der optræder i modellen, er endda positive.

En model for foreningsaktivitet giver et lignende resultat. Også her forklares kun lidt, og der er ikke noget bare i nærheden af et signifikant samspil. På lignende vis er undersøgt en række andre forhold som belyses i undersøgelsen, uden at der har kunnet findes signifikante samspil mellem det at være akademiker og det at have mobilitetshandicap.

Hvad er forklaringen så?

Det er en udbredt forestilling, at hvis man kommer ud for en ulykke og derfor ikke kan klare sit job som håndværker eller hvad man nu er, så er det en god idé at tage en akademisk eksamen, hvis det ellers er noget man har evner for. Jeg kender personligt folk der har gjort det, og klaret sig udmærket, så det kan også lykkes.

De fleste forestiller sig sikkert, at hvis man mister sin førlighed når man er over 30 år, så er man heldigere stillet med en videregående uddannelse, end man ville være uden. Vi har imidlertid på grundlag af handicapundersøgelsen 2006 set, at det på ingen måde er tilfældet: man er tværtimod en del værre stillet, hvis man skulle være så uheldig at være akademiker.

Vi har ledt efter forklaringer ved at se på andre sammenhænge i undersøgelsen. Er der noget ved mobilitetshandicap, som kunne være det afgørende? Det har vi ikke fundet. Sansehandicap og psykisk handicap går også ud over chancen for beskæftigelse, men ikke mere for akademikere end for andre. Høj alder, meget høj vægt når man er kvinde, lav højde og kvindeligt køn er også forhold, som i sig selv begrænser chancen for beskæftigelse. Men for ingen af disse forhold gælder, at de begrænser chancen mere for folk der har videregående uddannelse end for andre. Der er heller ikke grund til at tro, at mobilitetshandicap og akademiker er en kombination, der gør folk helt særlig passive.

Der er ikke nogen grund til eller forklaring på at akademikere med mobilitetshandicap ekskluderes så stærkt. Men måske kan man alligevel gøre noget ved problemet? Måske er sagen den helt enkle, at akademikerne skal vænne sig til at se på, at der er kolleger som kun kan komme frem på krykker. Mit bud er, at hvis de først kommer ind, vænner vi os nok til dem!

■ ■ ■

Litteratur

Bengtsson, Steen (1997). Handicap og funktionshæmning i halvfemserne. Socialforskningsinstituttet rapport 97:1.

Bengtsson, Steen (2008). Handicap og samfundsdeltagelse 2006. SFI rapport 08:18.

Larsen, Brian; Schademan Helle Kløft; Høgelund, Jan (2008). Handicap og beskæftigelse 2006. SFI rapport 08:10.

Rold Andersen, Bent (1964b): Fysisk handicappede i Danmark II. Nogle hovedresultater. Socialforskningsinstituttets publikationer 16.